

Eskişehir mebusu İzzet Arukan'ın, şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 sayılı kanuna ek kanun teklifi ve Nafia ve Dahiliye encümenleri mazbataları (2/4)

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerini tadil eden 1882 numaralı kanunda değişiklik yapılması hakkında hazırladığım lâyiha kanuniye ve mucip sebeplerini takdim ediyorum.

Kanunun 1943 malî senesinden akdem müzakeresi zaruri olduğundan alâkadar Encümenlerce tetkikiyle Heyeti Umumiyede müzakresine müsaadelerini saygılarımla rica ederim.

Eskişehir mebusu
İ. Arukan

Lâyihaın teklifini mucip sebepler

Yaşadığımız asırda bir memleketin en hayati ihtiyaçlarının başında münakalât ve bu münakalâtın icrası için nakil vasıtaları ve bunların seyrüseferi için lüzumu olan yollar gelmektedir. Memleketimizin yol vaziyetinin henüz hal ve temin edilemediği malûm bir keyfiyettir. Hâlen mer'î olan Şose ve Köprüler kanununun bu maksadı temin edemediği anlaşılmış ve yolların inşa ve bakımını esasından halledilecek yeni bir kanuna ihtiyaç malûmdur. Her ne kadar ana bir yollar kanununun Hükümetçe ihzar edilmekte olduğu beyan edilmekte ise de böyle bir kanunun Meclis encümenlerinde esaslı tetkikatı ve Yüksek Mecliste müzakeresi uzun zamana muhtaç olduğu cihetle aşağıda muharrer mütalâa ve maksatlara binaen hâlen mer'î olan 1525 numaralı Şose ve Köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 numaralı kanunun yol mükellefiyetine ait hükümlerinde, yaşadığımız ahval ve zamana uygun değişiklikler yapılmasını zaruri gördüm.

Her ne kadar memleketimiz şimdiye kadar dünyayı kasıp kavuran harp felâketi dışında kalmış ise de bu felâketin her yerde tevhit ettiği hayat pahalılığı ve malzeme ve edevat mübayaası fiyatlarının ve bedeni sâyi kıymetinin artması gibi tesirlerinden uzak kalmamıştır. Bu artmalar memlekette yapılan inşaat ve iş maliyetinin bir kaç misli artmasını ve aynı para ile o nispette az iş vücuda gelmesini mucip olmaktadır. Bu halin devamı geliri sabit kalmış olan memleket yol inşaatının ve bakımının sektedar olmasını ve dolayısıyla günden güne yolların harap olmasına sebebiyet vermektedir. Halen mer'î olan 1882 numaralı kanuna tevfikân yol vergisine tabi mükelleflerden mükellefiyetlerini nakden ifa edenlerden senevi 11,268 milyon lira gelir temin etmekte olup bu gelirden yüzde on beş Nafia hissesi olarak 1,704 milyon lira Nafia vekâletine ayırıp vekâletçe; (1942 senesi) hususi idarelere kalan mütebaki paradan senede ancak 5,247 milyon lira vekâletçe;

Yol ve köprü işlerine sarfedilmektedir. (1942 senesi) balâda arz edilen pahalılıklar dolayısıyla bu para ile hâlen normal zamanda vücuda getirilen işin ancak yüzde 30 u vücuda getirilebilmekte olduğundan yolların inşasından sarfinazar bakım ve muhafaza işleri bile lâyikiyle temin edilememektedir.

Teklifimin mevzuu: 1882 numaralı kanunun mükelleflere tahmil ettiği mükellefiyet bedeni ve senede asgarî altı gün olup vilâyet umumî meclisleri kararıyla sekiz güne çıkarılabilmektedir.

Mevcut ve hâlen mer'î kanunda amele gündeliği 75 kuruş takdir edilmiş olmasına ve buna göre yol vergisinin miktarı senede dört ilâ altı liradır.

Memleketin ekseri mntakalarında amele yevmiyelerinin hâlen iki üç liraya çıkmış olduğu cihetle bedeni mükellefiyetlerini nakden ifa etmek isteyenlerden ve malî vaziyetleri nispeten müsait olanlardan alınacak bedelin vilâyetlerin iktisadi vaziyetleri ve amele gündelikleri gözönünde tutularak yol vergisinin halka ağır gelmeyecek tarzda tezyididir. Her ne kadar mükelleflerin altı günden fazla çalışmak ve yol vergisinin dört liradan altı liraya çıkarılması salâhiyeti hâlen vilâyetler umumî meclislerine bırakılmış ise de umumî meclislerin vazifelerini ifa ederek dağılmış olmalarını ve bu kanunun fevkalâde hallerden mütevellit pahalılıktan ileri gelen sebeplere mebni teklif edilmiş olmasına binaen bu salâhiyetin Dahiliye, Nafia ve Maliye vekillerine bırakılması muvafık görülmüştür. Ancak kanunlarda tekâlif âzami miktarının tesbiti lüzumu derkâr olmasına mebni bu miktar senede 12 lira olarak teklif edilmiştir.

Bundan başka tahsil ve sarfı vilâyetler hususi idarelere bırakılan yol paralarının kanunen tâyin ve tesbit edilen hususattan gayri işlere sarfının önüne geçmek ve bu paraların münhasıran memlekette günden güne azlığı hissedilen yol inşa ve bakımına sarfedilmesini temin etmek maksadıyla vilâyet hususi idarelerince yol parasından 1943 senesi bütçelerinde yoldan gayri işlere hasır ve tahsis edilen miktarlardan maadasının kâmilen yol işlerine sarfedilmesi hakkında hüküm ilâvesi zaruri görülmüş ve malî yıl başının haziran olması ve bütçelerin tasdikı ve inşaat program ve projelerinin ihzari, münakasa ilân gibi ilk formalitelerle inşaat mevsimi geçmekte ve müstacelen yapılan inşaatın hem mukavemeti az hem de maliyeti fazla olduğundan bu mahzurların önünü almak ve 2562 numaralı kanunun 7 nci maddesinin ilk fıkrasına göre senesi içinde sarfedilemeyen tahsisatın iptaline mahal bırakmamak üzere yol vergisinin tezyidinden mütevellit fazlai varidatın münhasıran yol işlerine sarfı ve senesi içinde sarfedilemeyen paranın ertesi seneye devri hakkında hüküm konması zaruri görülerek ikinci madde teklif edilmiştir.

Yol bedeli nakdilerinin bu suretle tezyidi halinde yol vergisinin 18,780 milyon liraya ve bundan yüzde on beş Nafia vekâletinin hissesinin 2,817 milyon liraya ve vekâletlerce yol işlerine sarfedilecek miktarın 11 milyon liraya baliğ olacağı memul olup bu paralarla ancak normal zamanlarda yol işlerine sarfedilen 3,494 milyon liraya muadil iş vücuda getirilebileceği ve yolların bakımsızlık ve tamiratsızlık yüzünden harabiyetinin önüne geçileceği memuldür.

Teklifatın fevkalâde hallerden mütevellit gündeliklerin yükselmesi yüzünden ve mevcut yolların muhafaza ve tamiri maksadıyla yapılmış olup memleketin ana yol inşa ve muhafaza siyasetini temin edemeyeceği tabii olduğundan Hükümetçe ana kanunun biran evvel teklifini ayrıca temenni ederim.

Nafia encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Nafia encümeni

Esas No. 2/4

Karar No. 2.

12 . IV . 1943

Yüksek Reisliğe

1525 sayılı Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 numaralı kanuna ek olarak Eskişehir mebusu İzzet Arukan tarafından teklif ve Encümenimize havale buyurulan kanun lâyihası projesi Nafia müstearı ve Dahiliye vekâleti mahalli idareler umum

müdür muavini huzuriyle okunup müzakere olundu.

Arukan'ın meucip sebeplerinde bildirildiği veçhile son zamanlarda fevkalâde haller dolayısıyla yol inşaat ve tamirat bedelinin üç dört misline çıkmış olmasına mukabil yol vergisi ge-

lirinin sabit ve mahdut bir halde kalması yol inşaat ve tamaratı hususunda vilâyetleri âciz bir duruma sokmuş; vilâyetlerin yeni yollar yapması şöyle dursun eskilerin geçilir bir halde muhafazası imkânını da ortadan kaldırmakta bulunmuştur.

Amele yevmiyesinin bir kağıt misli artmış olması dolayısıyla bir taraftan da bedenen çalışan amele adedinin azalması vilâyetlerin bütçünün zor duruma düşmelerini mucip olmuştur.

Bu itibarla tahrir sahibinin fevkalâde hallerin devamı müddetine munhasır olmak üzere yol vergilerine zam icrası hakkındaki esas fikrine encümence iştirak edildikten sonra maddelerin müzakeresine geçilmiştir.

Birinci madde iki esası muhtevîdir. Birincisi yol vergisinin arttırılacağı haddi, diğeri de her vilâyetin iktisadi durumuna göre o hadler arasında tâyin edilecek miktarın hangi makam tarafından tespit edileceğidir. Tahrir sahibi bu haddi 4 - 12 lira arasında tesbit etmiş ve bu sene vilâyet umumî meclislerinin işlerini bitirerek dağıtılmış olmalarına binaen bu hadler arasında her vilâyet için tâyin edilecek miktarın tesbitini de Nafia, Maliye ve Dahiliye vekâletlerine bırakmıştır.

Amele yevmiyesi en aşağı üç defa artmış olmasına mukabil yol vergisinin nakit kısmının da bu esas dairesinde 12 - 18 olması tabii bulunmuş ise de mükellef amelenin işlerinden yüzde yüz istifade imkânı olmadığı teerübeyle sabit olması dolayısıyla halkı bedenen çalışmaktan ziyade mükellefiyetlerini nakden ödemeğe teşvik için bu miktarın biraz daha indirilmek suretiyle 10 - 15 lira arasında tesbitini Encümenimiz muvafık görmüştür. Diğer taraftan 1882 numaralı kanunla aşağı haddin üstündeki mükellefiyetlerin tesbitinin vilâyet iktisadiyatını daha yakından bilip tetkik etmesi lâzımgelen vilâyet umumî meclislerine verilmiş olması itibarıyla ciddi bir sebep olmadan bu hakkın geri alınması halkçılık prensiplerimize de uymıyacağından bu işin yine Meclisi umumilere verilmesi

daha muvafık görülmüştür. Aynı zamanda gerek daimî encümenlerin umumî meclislerin içtima halinde bulunmadıkları zaman onlara ait vazife ve salâhiyetleri kullanmaya mezun bulunmaları ve gerek icabı halinde bu iş için vilâyet umumî meclislerinin toplanması da ehemmiyetli bir masraf ve müşkülâtı mucip olmayacağı gözönünde tutularak madde kanuniye ona göre tanzim edilmiştir.

Yukarıda da arz edildiği veçhile pek müşkül vaziyete düşen yol vaziyetinin ıslahı için yapılan bu zamların başka hizmetlere sarfedilmiyerek munhasıran yola sarfını hedef tutan ve bir sene sarfedilemiyen bu yol parasının ikinci seneye devredilerek sarfına imkân veren ikinci maddede bazı ifade tashihleriyle Encümenimize ittifakla kabul edilmiştir.

Üçüncü ve dördüncü maddeler aynen kabul edilmiştir.

Bu vesile ile yol işini halletmeğe değil sadece bugünkü zor durumu ölemeye yarayacak olan bu kanun dolayısıyla Encümenimiz, memleketin hayat damarlarını teşkil eden yollarımızın inşa ve muhafazasına imkân verecek ana yol kanununun biran evvel Meclise sevkini Hükmümetten ehemmiyetle rica eder.

Havalesi veçhile Dahiliye encümenine tevdi buyurulmak üzere Yüksek Reisliğe sunuldu.

Nafia En. Rs.	M .M.	Kâtip
Eskişehir	Sivas	İsparta
<i>İ. Arukan</i>	<i>A. N. Demirağ</i>	<i>K. Aydar</i>
Afyon K.	Afyon K.	Ankara
<i>A. Çetinkaya</i>	M. Göncü	<i>A. Bayram</i>
	imzada bulunamadı	
Ankara	Edirne	Erzincan
<i>R. Börekci</i>	<i>E. Demirağ</i>	<i>A. S. İter</i>
İzmir	Kars	Kayseri
<i>S. Epikmen</i>	<i>E. Demirel</i>	<i>M. Taner</i>
Kocaeli	Malatya	Manisa
<i>R. Fenmen</i>	<i>M. Ş. Özpazarbaşı</i>	<i>O. Erçin</i>
	Sivas	
	<i>İ. H. Başak</i>	

Dahiliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Dahiliye encümeni

Esas No. 2/4

Karar No. 2

17 . IV . 1943

Yüksek Reisliğe

Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerini tadil eden 1882 numaralı kanunda değişiklik yapılmasına dair Eskişehir mebusu İzzet Arukan tarafından teklif edilen kanun lâ-yihası, Nafia encümeni tarafından tetkik edilerek yazılan tadil mazbatasıyla birlikte Encümenimize havale buyurulduğundan Dahiliye ve Nafia vekilleri ve teklif sahibi hazır buldukları halde okundu ve müzakere olundu.

Teklif lâyihasının mucip sebepleri meyanında: (A) yol inşaatı malzemesinin satın alma fiyatları ve bedeni çalışma kıymetleri arttığı halde yol vergisinin nakdî kısmı değişmez miktarda kalmış bulunduğu için menlekette yol inşaatının durduğu ve hatta mevcut yolların bakım ve tamiri günden güne imkânsızlığa düştüğü belirtilerek Hükümetçe yol inşası icaplarının lüzum gösterdiği önemli esasları ihtiva eden asıl bir kanun lâyihası sevk edilinceye kadar yolların bu günkü vaziyetten daha fena bozukluklara düşmemesi için yol vergisinin nakdî kısmının, 12 lirayı tecavüz etmemek kaydıyla Dahiliye, Maliye ve Nafia vekilliklerince müştereken tesbit edilecek miktarda ziyadeleştirilmesi . . . . (B) yol vergisinin ziyadeleştirilmesinden elde edilecek olan fazla varidatın tamamen yol işlerine tahsis edilmesi ve senesi içinde sarfedilmeyen yol parasının ertesi seneye devrolunması . . . lüzumlu gösterilmiştir.

Nafia encümeni mazbatasında; yol vergisi gelirinin (Gelir) değişmez bir halde kalmış olması, vilâyetlerin yeni yollar yapmasından sarfmazar, yapılmış yolların bile muhafazasını imkânsız bıraktığı muhakkak bulunduğundan teklif sahibinin « fevkalâde hallerin devamı müddetine munhasır olmak üzere yol vergilerine zam yapılması » hakkındaki esas fikrine iştirak edildiği . . . ve zammedilecek miktardan sonra vergi haddinin 8 - 12 veya 10 - 15 olması üzerinde tevakkuf edilerek, amele gündeliğinin en aşağı üç misli artmış olmasına mukabil yol vergisinin

de en aşağı 12 - 18 olması icabeder ise de; bedeni vergi hasılası nakdî vergi hasılası kadar verimli olmamasına göre mükellefleri bedenen çalışmaktan ziyade bu mükellefiyeti nakden ödemeye teşvik maksadiyle vergi miktarının 10 - 15 lira arasında tespiti muvafık olacağı kararlaştırıldığı . . . ve nakdî mükellefiyet miktarının en yukarı derecesini tespit etmek salâhiyeti mevcut kanunda vilâyet umumî meclislerine verilmiş iken bu salâhiyetin, vekâletlerin müşterek salâhiyetleri arasında temerküz ettirilmesi halkçılık prensiplerine uymıyacağı düşünülerek lâyihamın bu düşünelere göre tadil edilmiş olduğu bildirilmektedir.

Dahiliye ve Nafia vekillerinin encümenimizde verdikleri izahlara göre : Memleket yolları için esaslı hükümleri ihtiva eden yeni bir kanun lâyihasının hazırlanmış ve her iki vekâletin bu esaslar üzerinde müspet bir neticeye varmış olduğu ve bu yeni esasların mali bakımdan tetkikatı yapılmasını mütaakıp pek yakın bir zamanda Yüksek Meclise sevkedileceği memûl olmakla beraber malzeme fiyatlarıyla çalışma kıymetinin bu günkü yüksek tezayüdü karşısında hususi idarelerin yol faaliyeti sekteye uğramak gibi bir hâdiseye mahal bırakılmamak üzere yol mükellefiyetinin nakdî kısmının ziyadeleştirilmesi hakkındaki teklifin kabulü lüzumlu görülmüştür. Şu kadar ki :

Bu ziyadeleştirmenin «Fevkalâde hallerin devamı müddetince» kaydıyla sınırlanması muvafık olup olmayacağı noktasında tevakkuf edilerek, fevkalâde hallerin hitam bulduğu ve Milli korunma kanunu hükümlerinin tatbikına lüzum kalmadığı Hükümetçe kararlaştırılarak ilân ve Büyük Millet Meclisine arz edildiği gün «Fevkalâde hal» vaziyeti, itibari mahiyette ortadan kalkacak ise de; fevkalâdelik devrinin ortaya koyduğu birbirine bağlı bin türlü değişikliklerin aynı günde eski şekil ve kıymetlerini kazanacakları şimdiden tahmin

edilemeyeceği gibi fevkalâde halin kaldırılmasının mütaakıp hususi idarelerin bu fazla varidatın birdenbire kesilivermesi halinde yol yapı ve bakımı da birden atalete uğaracağından ve zammedilen mislin kaldırılması herhangi bir zamanda lüzumlu görülür ise yeni bir kanun metniyle bu maksadın elde edilmesi pek tabii bulunduğundan lâyihanın birinci maddesinde «Fevkalâde hal» kaydı çıkarıldı ve 1882 numaralı kanunla tadilen tesbit edilmiş bulunan 4 - 6 lira nakdî mükellefiyet miktarına bir misli zam yapılması daha mutedil olacağı ve verginin en yukarı haddini tesbit etmek salâhiyetinin Nafia enümenince dermeyan edilen mütalâaya müsteniden vilâyet umumî meclislerinde bırakılması daha muvafık düşeceği mülâhazasıyla maddeye o yolda bir şekil verildi.

Lâyihanın ikinci maddesinde «Yapılacak zam mukabili elde edilecek vergi tutarının yalnız yol işlerine sarfedilmesi ve sarfedilemeyen paraların gelecek senelere devrolunması» tesbit edilmekte ise de, varidatın ve tahsisatın nakli nazariyeleri bugünkü idare şeklimizde katî olarak tasnif edilmiş olmadığı gibi vilâyet hususi idarelerinin âmme ihtiyaçlarını karşılamak vazifesine mukabil aynı derece ve aynı genişlikte varidata da sahip olmaları temin edilmiş bulunmaları tabii olduğundan hususi idarelerin umumî vaziyetleri asıl kanunların ihzârı zamanında teemmül edilmek üzere teklif olunan bu kanun lâyihasının, bugünkü ihtiyacı karşılamak bakımından şümsüz ve basit bir şekilde çıkarılması mütalâasına Vekiller ile Tek-

lif sahibi de iltihak etmiş ve lâyihadan ikinci madde tayyedilmiştir.

Vilâyet umumî meclislerinin bir çok vilâyetlerde henüz içtima halinde bulunmalarından faydalanmak maksadıyla kanunun, neşir tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi ve fakat yapılacak zamların bu malî seneye sirayet ettirilmemesi maksadıyla lâyihaya muvakkat bir madde ilâve edildi.

Vilâyet umumî meclislerinin içtimalarına nihayet vermeden evvel vergi hadlerinin tesbitine imkân verilmek ve gelecek sene tahsisatı o haddelere göre hesaplanabilmek için lâyihanın müstaceliyetle müzakeresi hususu Umumî Heyetin tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Reisliğe takdim kılındı.

Dahiliye En. Rs.	Rs. V.	M. M.
Tekirdağ	Çoruh	Mardin
C. Uygadın	A. Tüzün	E. Ergin
Kâtip		
Seyhan	Afyon K.	Ankara
C. Oral	S. Yurdkoru	F. Daldal
Antalya	Bursa	Elâziğ
T. Sökmen	F. Güvendiren	S. Sağıroğlu
Erzurum	Gaziantep	Gümüşane
N. Elgün	Dr. A. Melek	R. Güreli
Kars	Kütahya	Kütahya
E. Özoğuz	S. Ertem	Ö. B. Uşaklı
Malatya	Siird	Tokad
E. Barkan	S. Tuncay	A. G. Pehel
Yozgad		Zonguldak
S. Korkmaz		R. Vardar

**ESKİŞEHİR MEBUSU İZZET
ARUKAN'IN TEKLİFİ**

1525 numaralı Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkında 1882 numaralı kanuna ek kanun

MADDE 1. — Fevkalâde hallerin devamı müddetince yol vergisinin nakdi kısmının senelik miktarı vilâyetlerin iktisadi vaziyetlerine göre; Dahiliye, Maliye ve Nafia vekilliklerince müşterek tâyin ve tespit edilir.

Ancak bu miktar senede on iki lirayı geçemez.

MADDE 2. — Vilâyet hususi idarelerince 1943 senesi bütçelerinde yol vergisinden diğer işlere ayrılan paralardan fazlası yalnız yol işlerinde sarfedilir ve yol vergisinin tahsil edildiği sene içinde sarfedilemeyen miktarı gelecek seneye devrolunur.

MADDE 3. — Bu kanun 1 haziran 1943 tarihinden itibaren fevkalâde hallerin kaldırıldığı ilân edildiği malî sene nihayetine kadar mer'idir.

MADDE 4. — Bu kanun hükümlerini icraya Adliye, Dahiliye, Maliye ve Nafia vekilleri memurdur.

**NAFİA ENCÜMENİNİN
DEĞİŞTİRİŞİ**

1525 numaralı Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 sayılı kanuna ek kanun lâyihası

MADDE 1. — Fevkalâde hallerin devamı müddetince yol vergisinin nakit kısmının senelik miktarı 10 liradır. Vilâyetlerin iktisadi durumlarına göre vilâyet umumî meclislerinin kararıyle bu miktar 15 liraya kadar çıkarılabilir.

MADDE 2. — Birinci madde mucibince elde edilecek yol vergisi tutarından yüzde 15 Nafia vekâleti hissesiyle, vilâyet hususi idarelerinin 1943 senesi bütçelerindeki yol vergisinden diğer hizmetlere ayırdıkları miktarları geçmemek üzere bir miktar tefrik edildikten sonra, geri kalanı yalnız yol işlerine sarfedilir. Aynı sene içinde sarfedilemeyen miktarlar gelecek senelere devrolunur.

MADDE 3. — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Aynen kabul edilmiştir.

**DAHİLİYE ENCÜMENİNİN
DEĞİŞTİRİŞİ**

1525 numaralı Şose ve köprüler kanununa ek kanun lâyihası

MADDE 1. — 1525 numaralı Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 numaralı kanunun birinci maddesinde yazılı yol vergisinin nakdi kısmına bir misli zam yapılmıştır.

MUVAKKAT MADDE —
Yukarıki maddede yazılı zam tizerinden mükellefiyet, 1943 senesi haziranından itibaren tahakkuk ettirilir.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini icraya Dahiliye, Maliye, Nafia vekilleri memurdur.